

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

УДК 165.62:141.32

В. М. СКІРТАЧ^{1*}

^{1*}Донбаський державний педагогічний університет (Слов'янськ, Україна), ел. пошта skirtachv5@gmail.com, ORCID 0000-0001-9726-8553

ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНЦЕПТУ "СУБ'ЄКТ" У КЛІНІЧНОМУ ДИСКУРСІ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Мета роботи полягає у постметафізичній концептуалізації суб'єкта у клінічному дискурсі філософської антропології. **Теоретичний базис** дослідження поєднує засоби дискурсивної аналітики і загальні принципи історико-філософської науки. Логіка дослідження збігається із парадигмальним розумінням трансформацій суб'єкта та передбачає перехід від діагностичних стратегій аналізу індивідуального буття як основи патологічності суб'єкта до дослідження терапевтичних моделей концептуалізації комунікації як детермінанти патології та, нарешті, до аналітики суб'єкта в горизонті полісуб'єктної соціальності. **Наукова новизна** полягає у розкритті основних антропологічних моделей суб'єкта, що відповідають функціям діагностики й терапії. Показано, що, попри революційність певних проєктів, що дозволяє їх віднести до постметафізичних, у них залишаються рецидиви метафізичності, які існують в образі суб'єкта, що мислиться як основа справжності. Відповідно до критеріїв практичної імплементації ключовою є трансформація теорій суб'єкта, орієнтованих на самопокладання і автономію, у концепції, сфокусовані на відповідальності, турботі про суще і здійсненні у якості людини. **Висновки.** Доведено, що образ посткласичного суб'єкта, зосередженого на ідеалі власної автентичності, мусить діагностуватися як патологічний. Показана недоцільність акцентуації виключно на дискурсивності, розмові, результатом якої стає ствердження незалежності внутрішнього, хоч і маргінального світу девіантного суб'єкта. Обґрунтована необхідність доведення проблеми до логіки соціальної взаємодії, у якій виникає та форма смислової організації феноменів, що є нормальною структурою життєвого світу і на основі якої виникає повноцінний суб'єкт із уявленнями про власну самодостатність, і з турботою про суще.

Ключові слова: суб'єкт; онтологія; феноменологія; Гайдеггер; дискурс; антропологія; патологія

Вступ

Становлення постнекласичної наукової парадигми довершує подолання суб'єктно-об'єктної дихотомії як базової структури пізнання. Актуалізації концепцій метаантропології та трансгуманізму визначають контур новітнього антропологічного повороту в еволюції наукового знання, а потужний розвиток соціології знань, когнітивістики та інтердисциплінарних напрямків дослідження різноманітних форм інституціолізованого знання засвідчує домінування позитивістських стратегій реалізації такого повороту. Зняти суперечності між філософськими та позитивістськими антропологічними концепціями можна, якщо представити саму філософську антропологію в якості особливої культурної форми, гомологічної до інших форм соціокультурного буття.

За умови здійснення такого повороту саме філософська антропологія має відшукати шлях новітньої концептуалізації суб'єкта і забезпечити функціональність цієї категорії, що залишається ключовим інструментом філософської критики. Попередні розшуки некласичної та посткласичної філософії вже вичерпали ресурс деконструкції класичної філософії. Наразі потрібною є новітня афірмація, утвердження суб'єкта в площині філософського фокуса.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

З огляду на вищесказане розбудова суб'єкта філософсько-антропологічної теорії клінічного дискурсу постає актуальною проблемою для сучасної філософської науки.

Точки перетину дискурсів філософської антропології та клінічної психології утворюють синтагматичну множину клінічного дискурсу філософської антропології, парадигматичне дослідження якої і складає стратегічне завдання дослідження. У творчості філософськи орієнтованих представників антипсихіатричного напрямку кінця ХХ століття знаходимо розрізнені випадки продуктивного синтезу філософії з психіатричним дискурсом, які, на жаль, не утворили єдиної стратегії діалогу між наукою і філософією щодо природи людської суб'єктивності. Концептуалізація такої стратегії потребує парадигматичного узагальнення як суто філософських концепцій суб'єкта, так і "антифілософських", сциєнтистських теорій психіатрії та психоаналізу. Такий полярний розподіл простору дослідження уможливить адекватну типологію змішаних концепцій суб'єкта, вироблених у межах феноменолого-екзистенціальних напрямків, герменевтики, деконструкції, шизоаналізу, структурного психоаналізу.

Клінічний дискурс позитивістської методології, що редукував людину як суб'єкта до її тілесності, переводячи спосіб її існування в об'єктний, достатньо розповсюджений і в ХХІ столітті. Людина стає об'єктом, у якого відсутня свобода і відповідальність за свої власні вчинки. Іона Хіт (Heath, 2015) характеризує сучасний стан речей наступним чином: "Коли тіло сприймається як об'єкт, погляд біомедичної науки бачить тільки те, що у конкретного пацієнта є спільного з іншими пацієнтами: перспектива є нормативною і монологічною. Коли тіло сприймається як суб'єкт, ми бачимо, що унікально в цій людині: її життєвий контекст, її оповідь... Перспектива діалогічна й інтросуб'єктивна за участю двох унікальних суб'єктів: пацієнта і лікаря. Питання якості необхідно вирішувати в рамках обох цих перспектив. Проте, на сьогодні, переважає відношення до людини як об'єкта, оскільки це нескінченно більш простий варіант, через те, що можна створити нормативний стандарт, який здатний повністю ігнорувати складні проблеми суб'єктивності" (Heath, 2015).

Сучасна медицина продовжує концентрувати свої зусилля на неживому тілі, трупі: медична освіта досі починається з розсічення трупа, так само, як клінічний випадок закінчується в лабораторії патологоанатома. Д. Ліма, В. Алвес та Е. Турато (Lima, Alves, & Turato, 2014) звертають увагу на те, що пацієнти часто розглядаються як трупи під час медоглядів, коли їх просять взяти на себе позу мертвого тіла: плоскі, пасивні, німі і голі; якщо вони мають виразити себе, то тільки для їх механічного функціонування. У якості альтернативи ці філософи пропонують мерло-понтіанські ідеї, які наближаються до моделі людини, яка не вбудована у західну дуалістичну думку та заперечує суб'єктно-об'єктну дихотомію.

"Відношення суб'єкт–світ опосередковані тілом. Людина усвідомлює світ через власне тіло... Феноменологія бачить людську істоту у суб'єкті, що має намір, та в якого тіло, розум і світ переплетені і зумовлюють один одного, створивши таким чином інтегральне функціонування людської істоти" (Lima, Alves, & Turato, 2014, p. 43).

Представники американської школи дискурсивної психології, зокрема Дж. Поттер, звертають увагу на "дискурсивне конструювання психічної реальності як прагматичного знаряддя комунікації для формування власної ідентичності" Дж. Поттер (Potter, 2012, p. 137). Розвиваючи цю тему, Скіртач В., Мартинов Р. та Карпенко А. розглянули, яким чином суб'єкт здобуває певну ідентичність за допомогою дискурсивного означення себе у клінічній реальності та приходять до висновку, що "саме дискурси визначають позиції, які займають їх учасники. Співвідношення позицій має владний характер, у дискурсі артикульовані нормативи, повноваження, у відповідності до яких відбувається соціальна поведінка"

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

нка. У клінічному дискурсі позиція "пацієнта" як об'єкта, а не суб'єкта відповідає очікуванню підлеглості останнього, який не може виходити за межі дозволеного" (Skyrtyach, Martynov, & Karpenko, 2016, p. 20).

Х. Зварт (Zwart, 2017) розглядає суб'єкта як "очищеного від своєї соціокультурної спадщини ідей і асоціацій, що стосуються "природи", "життя", його традиційного Bildung, так, що в ідеалі надійний, деперсоналізований і функціональний суб'єкт залишається суб'єктом без психічної глибини: кенотичним (спустошеним – прим. авт.) суб'єктом".

Вирішення суперечностей дискурсу постмодерну із його "смертю суб'єкта" у сучасній філософській думці пропонується шляхом залучення етичних вимірів суб'єкта, способів його відповідальності за іншого. У сучасних західних філософсько-антропологічних дослідженнях Фрізена Фібі, Кірнс Лізи, Редман Барбари, Каплана Артура (Friesen, Kearns, Redman, & Caplan, 2017) мейнстрімом є аналітика суб'єкта у контексті медичного гуманізму та біоетики.

Дискусії з приводу суб'єкта тривають, проблематика суб'єкта перебуває на стадії розробки, підготовленої ще інтенціями постмодерну, і має всі підстави розвитку, зважаючи на важливість її залучення до клінічних стратегій діагностики і лікування.

Мета

З урахуванням вищевикладеного, метою статті є постметафізична концептуалізація суб'єкта в клінічному дискурсі філософської антропології. Це передбачає вирішення завдань позитивної концептуалізації суб'єктивності не тільки на рівні позірної онтичності, алей у вимірі онтологічної глибини та розкриття основних антропологічних моделей суб'єкта, що відповідають функціям діагностики й терапії.

Виклад основного матеріалу

Дезавування метафізики суб'єкта – лейтмотив позитивістських наук про людину: соціології, психології, антропології. У позитивістській транскрипції суб'єкт – функціонер агент, тотожний емпіричним вимірам його буття: суспільним силам і відношенням. З розлому між філософією і наукою постають все нові "антропології" в різноманітних лінгвістичних іпостасях: антропологія техніки й економічна антропологія, культурна, соціальна, політична антропологія тощо. Філософська антропологія першої половини двадцятого століття власне виглядає компенсаторним утворенням всередині філософської парадигми, викликаним саме проліферацією позитивістських антропологій. Між філософією та наукою утворюється поле напруження, що до сьогодні живить міждисциплінарний синтез. Саме у цьому полі треба шукати новітні форми концептуалізації суб'єктності людини, що розкриють дійсну альтернативу стану постмодерністської атараксії, в якому філософія втрачає сили перетворення дійсності і губиться в помножених просторах репрезентації.

Автор виходить із припущення, що поряд із лінією негативної морфології суб'єкта у філософсько-антропологічному дискурсі можна виявити контур позитивної концептуалізації суб'єктивності не тільки на рівні позірної онтичності, але й у вимірі онтологічної глибини. Розімкнути герметичні структури постмодерністських стратегій деконструкції суб'єкта можна тільки в площині нульової репрезентації. На відміну від Влади і Мови Душа зберігає значення інтимно-внутрішнього досвіду, ключового елементу живої суб'єктивності.

Проте, розпочати треба саме з онтичної поверхні об'єктивних складових соціокультурного буття, його інститутів і реляційних патернів. Виокремлені зі стихії суспільного буття детермінанти одиничного існування людини – мова, влада, виробництво, бажання тощо –

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

мають постати перед філософською думкою в агрегатному стані, трансформованими у відповідності до окремої функції: навчання, виховання, лікування тощо. Згідно з такою логікою, ми виокремлюємо площину дотичності філософського мислення до предметного поля клініки як суспільного інституту здоров'я. У дискурсивному масиві філософсько-антропологічних пошуків простежується контур клінічної тематики, що свідчить про наявність клінічного дискурсу філософської антропології як окремої філософської формації з характерною тематикою і методологією.

Аналіз трансформації розуміння проблеми суб'єкта у клінічному дискурсі показав, що методологічно хибним виходити з одиничності суб'єкта із властивою йому анатомо-фізіологічною структурою або внутрішнім світом, оскільки його розуміння можливе у контексті становлення полісуб'єктних інтеракцій, що може бути дослідженим виключно діалектикою, яка передбачає наявність різних проявів життєдіяльності людини – як об'єктивно-біологічних – структур мозку, так і суб'єктивних – індивідуальних виразів свідомості.

До феноменологічної дескрипції потрібно ще додати генетичне розуміння, яке простежує смислові зв'язки між різними психологічними феноменами. Такі смислові зв'язки існують як ідеальні типи – проходження одного почуття за іншим не є обов'язковим, тим не менш, такі смислові зв'язки є очевидними та існувати можуть.

Феноменологічний дискурс психіатрії не вдовольняється дескрипціями та генетичним розумінням. Дослідники психіки та її захворювань акцентують увагу, що розбіжні симптоми можуть створювати цілісності, єдині структури або гешталти, які можна зрозуміти без звернення до дослідження детерміністських зв'язків. У феноменологічних дослідженнях знайдено однакову тимчасову структуру – плин часу начебто застопорюється у внутрішньому світі, теперішній час стагнується, блокується, майбутнє ж щезає зі свідомості. Цей фундаментальний симптом надає можливості зрозуміти всю картину захворювання. Простір, час, причинність, матеріальність працюють у дослідженнях клініцистів феноменологічного напрямку у якості загальних структур переживань, а не категорій мислення. Розуміння таких гешталтів уможливило відтворення цілісності внутрішнього світу, яка приховувалась за зовнішніми проявами.

Орієнтація клініцистів на суб'єкта логічно привела їх до зустрічі з екзистенціальною філософією, особливо, зважаючи на те, що внутрішній плин часу розглядався ними як один із провідних феноменів. Природним було і те, що чільні представники екзистенціалізму виступали як психотерапевти. Психіатрична феноменологія, Dasein-аналіз для багатьох фахівців і сьогодні є альтернативою фізіологічному напрямку психіатрії.

До сьогодні є актуальними для клінічного дискурсу філософської антропології ідеї М. Гайдеггера (Heidegger, 2011; Heidegger, 2012). Розходження гайдеггерівських теоретичних версій ранньої та пізньої аналітики і їх практичних імплікацій стосується різного способу буття суб'єкта, який представлений і осмислений в концепті Dasein. Якщо рання Dasein-аналітика може бути цікавою для діагностичних цілей, то пізня – для терапевтичних цілей. Образ суб'єкта, який вимальовується в "Бутті і часі" наступний: при всіх революційних проектах Dasein-аналітики, представленої в цьому фундаментальному творі, при новаціях, які дійсно дозволяють говорити про неї, як про постметафізичну концепцію, є певні резони вбачати в цій першій Dasein-аналітиці рецидиви метафізичності, саме в плані того образу суб'єкта, який там розгорнутий. Dasein там метафізичний остільки, оскільки мислиться як основа своєї власною справжності. Гайдеггер вводить значущий для психотерапевтів сюжет – акт рішучості, яка заступає, – онтичної дії, активності, яка забезпечує Dasein досягнення ідеалу справжнього існування: "У рішучості справи про присутність йдеться про саму власну здатність бути" (Heidegger, 2011, р. 307). Образ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

суб'єкта має у Гайдеггера відверто героїчний характер, цей героїзм виражений у Гайдеггера через вподобання рішучості вистоювання перед обличчям жаху. Є ті, які знають радість справжнього буття, і ті, які її не знають. Радикально інший образ суб'єкта вводиться Гайдеггером по лінії поняття, яке конфронтує з логікою першої аналітики, – по лінії поняття відповідності. Тут йдеться про те, що Dasein мислиться у своєму бутті як таке, що відповідає на домагання присутності як відкритості, що ніяка річ не могла з'явитися поза відкритості. Dasein є відкритістю. Якщо ідеал екзистенції в першій Dasein-аналітиці полягає у заклику бути самим собою, то у пізнього Гайдеггера (Heidegger, 2012) імперативом є прохання бути не стільки справжнім, скільки людиною. Людина як Dasein не центрована на собі, а екстатично звернена на охорону сущого, що зустрічає. У другій Dasein-аналітиці Гайдеггер скасовує фігуру суб'єкта як того, що спочатку передбачається чи як декартівське cogito, чи як власна самість, здійснена на підставі акта рішучості, що виступає. У другій Dasein-аналітиці суб'єкт не встановлюється в собі, не маючи в самому собі ніякої точки опори. "Буття і час" представляє нам суб'єкта, якому потрібна терапія, при цьому принципи терапії не визначені. Принципи терапії були запропоновані в а-суб'єктивній парадигмі пізнього Гайдеггера, яка розуміє втрату себе як невідповідність покликанню людини. Якщо ідеал екзистенції в першій Dasein-аналітиці полягає у заклику до відкритості, то у пізнього Гайдеггера імперативом є апеляція не до справжності, а до людяності: "Вимога має вимірюватися зовсім іншою мірою, а саме тим... як визначається наше, таке, що екзистує, ставлення до світу, до людині поруч з нами, до самих себе" (Heidegger, 2012, p. 211). Людина як Dasein не центрована на собі, а екстатично звернена на охорону сущого. У другій Dasein-аналітиці Гайдеггер скасовує фігуру суб'єкта як того, що спочатку передбачається або як декартівське cogito, або як власна героїчна самість.

А. О. Карпенко зауважує на тому, що у подальшому:

У тексті "Чорних зошитів" тема суб'єкта стає елементом загальної діагностики модерної епохи, зокрема її механістичності та глобальності. Гайдеггер наголошує на потребі у новітньому метафізичному подоланні психологізму та біологізму в антропології, яке було б спрямоване на онтологічний горизонт історії буття, а не на Dasein. (Karpenko, 2016, p. 106)

Ряд філософські налаштованих психотерапевтів здійснили спробу практичної реалізації ідей пізнього Гайдеггера, зокрема його Dasein-аналізу. Антропоцентричний Dasein-аналіз, запропонований Л. Бінсвангером (Binswanger, 1999) є, скоріше, діагностичним методом теоретичного дослідження феноменів внутрішнього світу суб'єкта, який виник у результаті синтезу феноменології, психоаналізу і екзистенціальних ідей. Причину хвороби Л. Бінсвангер вбачає "не в порушенні функції мозку або біологічної функції організму... Вона описується, скоріше, в її зв'язку зі способом і образом конкретного буття-в-світі" (Binswanger, 1999, p. 66) – у первинній вузькості можливого горизонту даної екзистенції, що веде до нездатності осмислювати численні феномени, складові світу людського буття. Його аналіз, як і феноменологічний дискурс у цілому, акцентує увагу на ретельному описі

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

феноменів світу патологічного суб'єкта. Цей опис має бути науково точним і максимально позбавлений забобонів. Саме такий опис надає можливості для подальшого розуміння, обґрунтованого виявленням чинних зв'язків між феноменами. Простір, час, причинність, матеріальність працюють у дослідженнях клініцистів феноменологічного напрямку як загальні структури переживань, а не категорії мислення. Розуміння таких ґештальтів уможливило відтворення цілісності внутрішнього світу, яка приховувалась за зовнішніми проявами. Тим не менш, феноменологічне дослідження відбувається шляхом спостереження та узагальнення різних проявів всередині ізольованого суб'єкта, що приводить до об'єктивації особистості.

М. Босс дійсно зробив спробу побудувати психотерапевтичну концепцію на ідеях пізнього Гайдегера (Heidegger, 2012), а саме на дослідженні феноменів, що роз'яснюють Dasein та будь-які психіатричні проблеми з точки зору онтологічного трактування. Dasein-аналіз розглядається М. Боссом як "єдиний підхід до психології, який пропонує терапевтам філософсько-правильне розуміння сенсу людського буття (його мету, наявність і можливість), а також основного характеру та напрямку психотерапії" (Boss, 1988, p. 58), де суб'єкт не передбачається, а визначається через турботу про буття.

З цією ідеєю перегукується й фукольдівська ідея "турботи про себе". Цей аспект проблеми проаналізований Т. Попадімусом, Маносом та С. Мирреєм (Paradimos, Manos, & Mirreem, 2013), які зазначали, що "технологія самості є послідовним і спільним процесом, у якому наставники спонукають суб'єкта впливати на себе, щоб змінити свої думки та спосіб буття. Цей процес необхідний, оскільки це призводить до самоперетворення і досягнення більшої освіченості для того, щоб стати мудрецем". Іншими словами, технологія себе – це історія про те, як суб'єкт перетворює саму себе.

Філософський дискурс патології суб'єкта у другій половині ХХ столітті досліджений не тільки у межах екзистенціально-феноменологічної, але й антипсихіатричної та соціокультурної парадигми.

Антипсихіатрична парадигма досліджує природу психічної хвороби суб'єкта із соціальних позицій як невідповідність суспільним нормам і маргінальність та наділяє божевілля екзистенціальним сенсом. Класична клінічна психіатрія для антипсихіатрів є понадрепресивною структурою суспільства. Теорія онтологічної невпевненості базується на висновку про те, що Інші – це найбільш важка для них, найбільш патогенна частина світу. Антипсихіатрами залучена неомарксистська методологія, яка ставить задачею не розгляд феномена внутрішнього досвіду суб'єкта, а опис концепцій соціальної взаємодії. Божевілля та інші психічні захворювання розглянуті ними як результат впливу суспільства, виходячи із цього, остаточне вирішення проблем, пов'язаних зі станом психіки, досягається шляхом революційних змін. Міркування Дж. Картінга про те, що "сасівська спадщинау питанні психіатричної діагностики як більшою чи меншою мірою ятрогенною" (Cutting, 2015, p. 524) є, по суті, неосасівським аргументом на користь того, що психіатричний діагноз є суперечливим питанням.

Соціокультурна парадигма розглядає трансформацію суб'єкта у клінічному дискурсі філософської антропології крізь призму історії культури і суспільства. Завдяки даному розгляду розкриваються основи та механізми дії самої культури та історії.

Наукова новизна

Автором доведено, що, попри революційність певних проектів, що дозволяє їх віднести до постметафізичних, у них залишаються рецидиви метафізичності, які існують в образі суб'єкта, який мислиться як основа справжності. Відповідно до критеріїв практичної ім-

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

лементатії ключовою є трансформація теорій суб'єкта, орієнтованих на самопокладання й автономію, у концепції, сфокусовані на відповідальності, турботі про суще і здійсненні у якості людини.

Висновки

Проблематика повернення суб'єкта в теорію, визначення його як вузлової точки у філософсько-клінічному дискурсі залишаються актуальними.

Залучення до клінічного дискурсу сучасної концепції суб'єкта повинно допомогти поверненню до суспільства суб'єктів, які були вилучені з нього через свою відмінність від норми. Толерантність як цінність сучасного суспільства визнає відмінність як незагрозливу і рівноцінну тотожність. Доведено, що другим кроком має стати концептуалізація пізньої гайдеггерівської Dasein-аналітики як подолання невідповідності покликанню людини та постмарксистських ідей взаємозалежності нормальності суб'єкта та суспільства. Так, розуміння суб'єкта на підставі першої Dasein-аналітики стала серйозним методологічним викликом для сучасної екзистенціальної клінічної практики, враховуючи те, що вона переважно спирається на ранні роботи Гайдеггера (Heidegger, 2011). Показано, що у різних модифікаціях Dasein-аналітики практичні наслідки істотно розбіжні, оскільки різними являються їх імперативи. Перша Dasein-аналітика може бути методологічно плідною як діагностика, а друга – як психотерапія. З точки зору пізньої концепції Гайдеггера (Heidegger, 2012), представлений у першій аналітиці образ незламного Dasein, зосередженого на ідеалі власної автентичності, а не на піклуванні про суще, мусить діагностуватися як патологічний. Проте, у Гайдеггера (Heidegger, 2011; Heidegger, 2012) зберігається акцентуація виключно на дискурсивності, розмові, результатом чого стає ствердження незалежності внутрішнього, хоч і маргінального світу девіантного суб'єкта, а не доведення проблеми до логіки соціальної взаємодії.

Уявляється доцільною логіка дослідження як перехід від розгляду феномена внутрішнього досвіду суб'єкта до аналітики концепцій комунікативної взаємодії та полісуб'єктної соціальності. Поведінка психічно хворого суб'єкта є асоціальною та аморальною, але вона служить маніфестацією антропологічної безодні, яка може відкритися за певних обставин у душі будь-якої людини, оскільки він – не приватний клінічний випадок, а, скоріше, предмет одвічних філософсько-антропологічних дискусій про природу людського існування, про структуру суб'єкта, про призначення і смисл життя суб'єкта.

REFERENCES

- Binsvanger, L. (1999). *Bytie-v-mire. Vvedenie v ekzistentsialnuyu psikhatriyu*. Y. Surpina, Trans. from Engl. Moscow: KSP+; Saint Petersburg: Yuventa. (in Russian)
- Boss, M. (1988). Recent considerations in Daseinsanalysis. *Psychotherapy for freedom. A special issue of the human psychologist*, 16(1), 62-65. doi: 10.1080/08873267.1988.9976811 (in English)
- Cutting, J. (2015). A Metaphysics of Psychopathology. *The British Journal of Psychiatry*, 206(6), 524-525. doi: 10.1192/bjp.bp.114.157420 (in English)
- Fatkhutdinov, V., & Bazaluk, O. (2018). The Importance of the Brain Neuro-Programming Technologies in National and Regional Security Strategies. *Philosophy and Cosmology*, 20, 74-82. doi: 10.29202/phil-cosm/20/6 (in English)
- Friesen, P., Kearns, L., Redman, B., & Caplan, A. (2017). Rethinking the Belmont Report? *The American Journal of Bioethics*, 17(7), 15-21. doi: 10.1080/15265161.2017.1329482 (in English)
- Heath, I. (2015). "Arm in arm with righteousness". *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*, 10(7), 4. doi: 10.1186/s13010-015-0024-y (in English)
- Heidegger, M. (2011). *Bytie i vremya*. V. V. Bibikhin, Trans. from. Germ. Moscow: Akademicheskii Proekt. (in Russian)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

- Heidegger, M. (2012). *Tsollikonovskie seminary*. I. Glukhova, Trans. from. Germ. Vilnius: Europen Humanities University. (in Russian)
- Karpenko, A. O. (2016). Martin Heideggers black notebooks and political economy of contemporary philosophical critique. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 9, 105-109. doi: 10.15802/ampr2016/72245 (in Ukrainian)
- Lima, D., Alves, V., & Turato, E. (2014). The phenomenological-existential comprehension of chronic pain: Going beyond the standing healthcare models. *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*, 9(2), 10. doi: 10.1186/1747-5341-9-2 (in English)
- Papadimos, T., Manos, J., & Murray, S. (2013). An extrapolation of Foucaults Technologies of the Self to effect positive transformation in the intensivist as teacher and mentor. *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*, 8(7), 7. doi: 10.1186/1747-5341-8-7 (in English)
- Porcher, J. (2016). The philosophy of psychiatry and psychopathology. *Unisinos Journal of Philosophy*, 17(2), 168-170. (in English)
- Potter J. (2012). Re-reading discourse and social psychology: transforming social psychology. *British Journal of Social Psychology*, 51(3), 436-455. doi: 10.1111/j.2044-8309.2011.02085.x (in English)
- Skyrtach, V. M., Martynov, R. S., & Karpenko, A. O. (2016). Philosophic and clinical discourse of the twentieth century. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 10, 17-23. doi: 10.15802/ampr.v0i10.87056 (in Ukrainian)
- Zwart, H. (2017). The oblique perspective: Philosophical diagnostics of contemporary life sciences research. *Life Sciences, Society and Policy*, 13(4), 20. doi: 10.1186/s40504-017-0047-9 (in English)
- Szasz, T. (2012). Psychiatric diagnosis, psychiatric power and psychiatric abuse. *Journal of Medical Ethics*, 20(3), 135-138. doi: 10.1136/jme.20.3.135 (in English)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бинсвангер, Л. Бытие-в-мире. Введение в экзистенциальную психиатрию / Л. Бинсвангер ; [пер. с англ. Е. Сурпиной]. – Москва : КСП+ ; Санкт Петербург : Ювента, 1999. – 299 с.
- Boss, M. Recent considerations in Daseinsanalysis / M. Boss // *Psychotherapy for freedom. A special issue of the human psychologist*. – 1988. – Vol. 16, Is. 1. – P. 62–65. doi: 10.1080/08873267.1988.9976811
- Cutting, J. A Metaphysics of Psychopathology / J. Cutting // *The British Journal of Psychiatry*. – 2015. – Vol. 206, Is. 6. – P. 524–525. doi: 10.1192/bjp.bp.114.157420
- Fatkhutdinov, V. The Importance of the Brain Neuro-Programming Technologies in National and Regional Security Strategies / V. Fatkhutdinov, O. Bazaluk // *Philosophy and Cosmology*. – 2018. – Vol. 20. – P. 74–82. doi: 10.29202/phil-cosm/20/6
- Rethinking the Belmont Report? / P. Friesen, L. Kearns, B. Redman, A. Caplan // *The American Journal of Bioethics*. – 2017. – Vol. 17, Is. 7. – P. 15–21. doi: 10.1080/15265161.2017.1329482
- Heath, I. "Arm in arm with righteousness" [Virtual Resource] / Iona Heath // *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*. – 2015. – Vol. 10, Is. 7. – 4 p. – Access Mode: <https://peh-med.biomedcentral.com/.s13010-015-0024-y> – Title from Screen. – Date of Access: 21 May 2018. doi: 10.1186/s13010-015-0024-y
- Хайдеггер, М. Бытие и время / М. Хайдеггер ; пер. с нем. В. В. Библихина. – Москва : Академический Проект, 2011. – 460 с.
- Хайдеггер, М. Цолликоновские семинары / М. Хайдеггер ; пер. с нем. И. Глухой. – Вильнюс : Европейский гуманитарный университет, 2012. – 406 с.
- Карпенко, А. О. "Чорні зошити" Мартіна Гайдеггера і політекономія сучасної філософської критики / А. Карпенко // *Антропологічні виміри філософських досліджень*. – 2016. – Вип. 9. – С. 105–109. doi: 10.15802/ampr2016/72245
- Lima, D. The phenomenological-existential comprehension of chronic pain: going beyond the standing healthcare models [Virtual Resource] / D. Lima, V. Alves, E. Turato // *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*. – 2014. – Vol. 9, Is. 2. – 10 p. – Access Mode: <https://peh-med.biomedcentral.com/articles/10.1186/1747-5341-9-2> – Title from Screen. – Date of Access: 21 May 2018. doi: 10.1186/1747-5341-9-2
- Papadimos, T. An extrapolation of Foucault's Technologies of the Self to effect positive transformation in the intensivist as teacher and mentor / T. Papadimos, J. Manos, S. Murray // *Philosophy, Ethics, and Humanities in Medicine*. – 2013. – Vol. 8, Is. 7. – 7 p. – Access Mode: <https://peh-med.biomedcentral.com/articles/10.1186/1747-5341-8-7> – Title from Screen. – Date of Access: 21 May 2018. doi: 10.1186/1747-5341-8-7
- Porcher, J. The philosophy of psychiatry and psychopathology / J. Porcher // *Unisinos Journal of Philosophy*. – 2016. – Vol. 17, Is. 2. – P. 168–170.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

- Potter J. Re-reading discourse and social psychology: Transforming social psychology. / J. Potter // *British Journal of Social Psychology*. – 2012. – Vol. 51, Is. 3. – P. 436–455. doi: 10.1111/j.2044-8309.2011.02085.x
- Скиртач, В. М. Філософсько-клінічний дискурс ХХ століття / В. М. Скиртач, Р. С. Мартинов, А. О. Карпенко // *Антропологічні виміри філософських досліджень*. – 2016. – Вип. 10. – С. 17–23. doi: 10.15802/ampr.v0i10.87056
- Zwart, H. The oblique perspective: philosophical diagnostics of contemporary life sciences research [Virtual Resource] / H. Zwart // *Life Sciences, Society and Policy*. – 2017. – Vol. 13, Is. 4. – 20 p. – Access Mode: <https://lssjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40504-017-0047-9> – Title from Screen. – Date of Access: 21 May 2018. doi: 10.1186/s40504-017-0047-9
- Szasz, T. Psychiatric diagnosis, psychiatric power and psychiatric abuse / T. Szasz // *Journal of Medical Ethics*. – 2012. – Vol. 20, Is. 3. – P. 135–138. doi: 10.1136/jme.20.3.135

В. М. СКИРТАЧ^{1*}

^{1*}Донбасский государственный педагогический университет (Славянск, Украина), эл. почта skirtachv5@gmail.com, ORCID 0000-0001-9726-8553

ТРАНСФОРМАЦИИ КОНЦЕПТА "СУБЪЕКТ" В КЛИНИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ ФИЛОСОФСКОЙ АНТРОПОЛОГИИ

Цель работы заключается в постметафизичній концептуалізації суб'єкта в клінічному дискурсі філософської антропології. **Теоретический базис** исследования сочетает средства дискурсивной аналитики и общие принципы историко-философской науки. Логика исследования совпадает с парадигмальным пониманием трансформаций субъекта и предполагает переход от диагностических стратегий анализа индивидуально-бытия как основы патологичности субъекта к исследованию терапевтических моделей коммуникации как детерминанты патологии и, наконец, к аналитике субъекта в горизонте полисубъектной социальности. **Научная новизна** заключается в раскрытии основных антропологических моделей субъекта, соответствующие функциям диагностики и терапии. Показано, что, несмотря на революционность определенных проектов, что позволяет их отнести к постметафизическим, у них остаются рецидивы метафизичности, существующие в образе субъекта, который мыслится как основа подлинности. Согласно критериям практической имплементации, ключевой является трансформация теорий субъекта, ориентированных на самополагание и автономию, в концепции, сфокусированные на ответственности, заботе о сущем и осуществлении в качестве человека. **Выводы.** Доказано, что образ постклассического субъекта, сосредоточенного на идеале собственной аутентичности, должен диагностироваться как патологический. Показана нецелесообразность акцентуации исключительно на дискурсивности, разговоре, результатом чего становится утверждение независимости внутреннего, хотя и маргинального мира девиантного субъекта. Обоснована необходимость доведения проблемы до логики социального взаимодействия, в которой возникает форма смысловой организации феноменов, являющейся нормальной структурой жизненного мира; на её основе возникает полноценный субъект и с представлениями о собственной самодостаточности, и с заботой о сущем.

Ключевые слова: субъект; онтология; феноменология; Хайдеггер; дискурс; антропология; патология

V. M. SKYRTACH^{1*}

^{1*}Donbass State Pedagogical University (Slavyansk, Ukraine), e-mail skirtachv5@gmail.com, ORCID 0000-0001-9726-8553

TRANSFORMATION OF THE CONCEPT "SUBJECT" IN THE CLINICAL DISCOURSE OF PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY

Purpose is the post-metaphysical conceptualization of the subject in the clinical discourse of philosophical anthropology. **Theoretical basis** of research combines the means of discursive analytics and the general principles of historical and philosophical science. The logic of the research coincides with the paradigmatic understanding of the subject's transformations and suggests a transition from diagnostic strategies of the analysis of individual being as the basis of the pathological nature of the subject to the study of therapeutic models of communication as the determinants of pathology and, finally, to the analytics of the subject in the horizon of polysubject sociality.

doi: 10.15802/ampr.v0i13.131770

© В. М. Скиртач, 2018

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Originality of the work consists in disclosing the basic anthropological models of the subject, corresponding to the functions of diagnosis and therapy. It is shown that, in spite of the revolutionary nature of certain projects, which allows them to be classified as postmetaphysical, they still have relapses of metaphysics existing in the image of the subject, which is conceived as the basis of authenticity. According to the criteria for practical implementation, the key is the transformation of the theories of the subject oriented toward self-determination and autonomy into concepts focused on responsibility, caring for what exists and how to exercise it as a person. **Conclusions.** The research proved that the image of the postclassical subject focused on the ideal of his own authenticity should be diagnosed as pathological. It showed that the accentuation is purely inexpedient in terms of discursiveness, conversation, and the result is the assertion of the independence of the internal, albeit marginal, world of the deviant subject. There is grounded the necessity of bringing the problem to the logic of social interaction, which raises the semantic phenomena organization form that is normal structure of the vital world; on its basis a full-fledged subject emerges with ideas about his own self-sufficiency, and concern for what exists.

Keywords: subject; ontology; phenomenology; Heidegger; discourse; anthropology; pathology

Надійшла до редколегії: 25.09.2017

Прийнята до друку: 5.03.2018